

Werkbaar werk

Zelfstandige ondernemers

augustus 2009

Profiel voor vrouwelijke zelfstandige ondernemers

Werkbaarheidsprofiel voor de vrouwelijke zelfstandige ondernemers op basis van Vlaamse werkbaarheidsmonitor voor zelfstandige ondernemers 2007

Inleiding

In het Pact van Vilvoorde (2001) spraken de Vlaamse regering en sociale partners af dat ze er niet enkel willen naar streven dat meer mensen op actieve leeftijd volwaardig werk hebben (werkzaamheidsgraad) maar ook dat ook de kwaliteit van de werk (werkbaarheidsgraad) verbetert. Dit engagement hebben ze intussen herhaald en geconcretiseerd in het 'Pact 2020'. Concreet doel is dat de werkbaarheidsgraad jaarlijks gemiddeld met minstens 0,5 procentpunt stijgt. Om de kwaliteit van het werk of de werkbaarheidsgraad cijfermatig in beeld te brengen ontwikkelde de Stichting Innovatie & Arbeid de 'werkbaarheidsmonitor'. In 2007 werd een eerste meting (schriftelijke bevraging) uitgevoerd bij een representatief staal van de Vlaamse zelfstandige ondernemers. Vervolgmetingen zijn gepland tot 2019 (driejaarlijks).

In deze nota brengen we de belangrijkste gegevens samen voor de vrouwelijke zelfstandige ondernemers. We vergelijken de gegevens met deze van de mannelijke zelfstandige ondernemers.

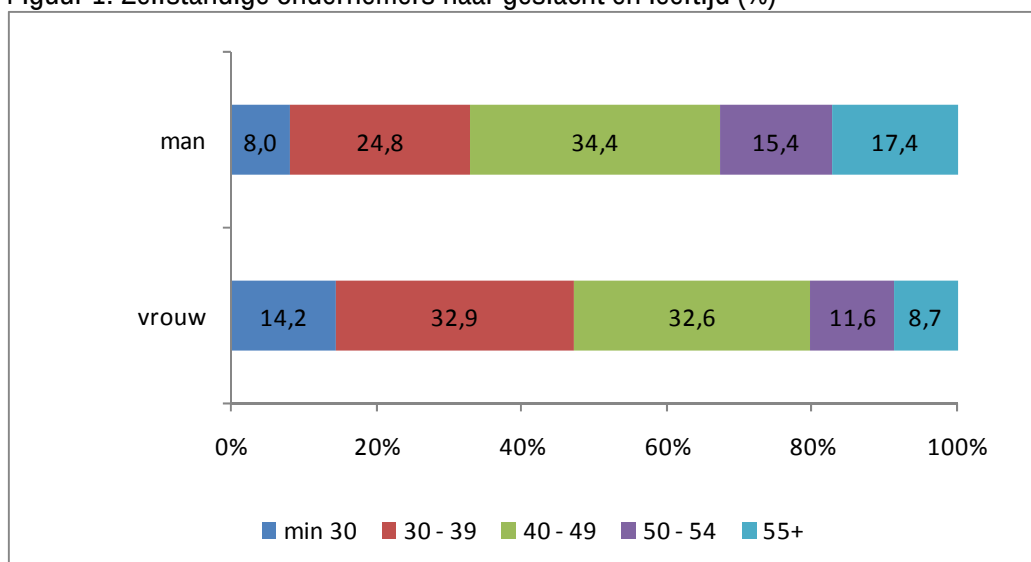
1. Vrouwelijke zelfstandige ondernemers naar leeftijd, diploma, activiteit en activiteitsduur

Volgens de werkbaarheidsmonitor zijn 29,6% van de zelfstandige ondernemers (in hoofdberoep) vrouwen. Hieronder beschrijven we op welke wijze de vrouwelijke zelfstandige ondernemers verschillen van de mannelijke zelfstandige ondernemers op het vlak van leeftijd, diploma, activiteit en anciënniteit (aantal jaren actief als zelfstandig ondernemer).

1.1. Vrouwelijke zelfstandige ondernemers naar leeftijd

De gemiddelde leeftijd van de vrouwelijke zelfstandige ondernemers is 41 jaar, deze van de mannelijke zelfstandige ondernemers 44 jaar. Bij de mannen is 8% jonger dan 30, bij de vrouwen is dat 14,2%. Bij de mannen is 32,8% 50+, bij de vrouwen is dat 20,3%.

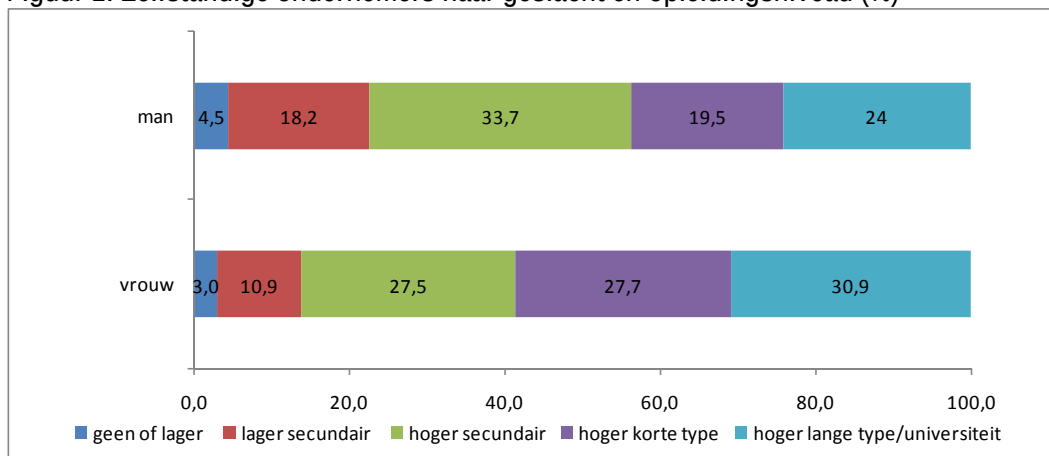
Figuur 1: Zelfstandige ondernemers naar geslacht en leeftijd (%)

1.2. Vrouwelijke zelfstandige ondernemers naar opleidingsniveau

Bij de vrouwelijke zelfstandige ondernemers heeft 58,6% een diploma hoger onderwijs of universiteit en heeft 41,4% maximaal een diploma hoger secundair. Bij de mannelijke zelfstandige ondernemers is de verhouding bijna omgekeerd: respectievelijk 43,5% en 56,5%.

Figuur 2: Zelfstandige ondernemers naar geslacht en opleidingsniveau (%)

1.3. Vrouwelijke zelfstandige ondernemers naar zelfstandige activiteit

Vrouwelijke zelfstandige ondernemers zijn verhoudingsgewijs sterker dan mannen vertegenwoordigd bij de handel (23% versus 18%), de horeca (7,3% versus 6,5%) en vooral vrije beroepen (38,3% versus 18,4%) en persoonsverzorging (11% versus 1,9%).

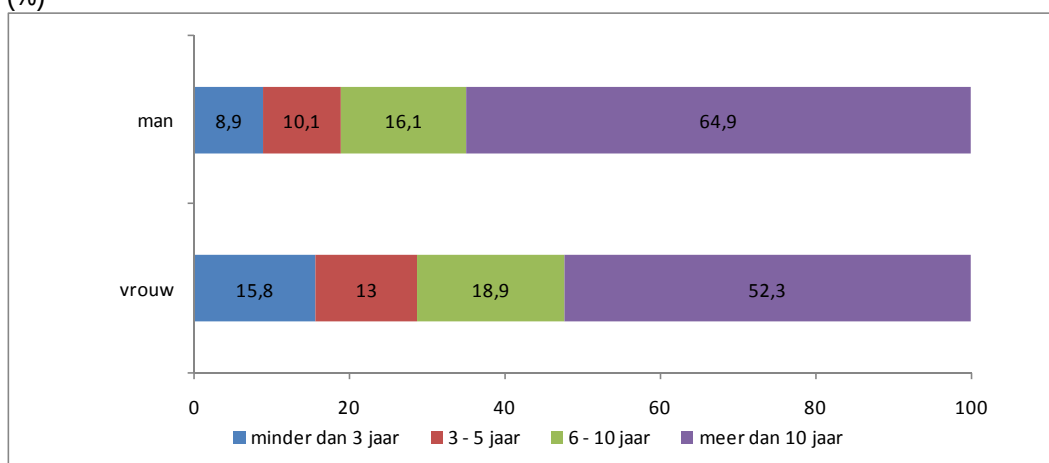
Tabel 1: Zelfstandige ondernemers naar geslacht en activiteit (%)

	<i>vrouw</i>	<i>man</i>
Landbouw, tuinbouw, bosexploitatie, visserij	4.7	8.2
Handel	23	18
Bouw	2	19.2
Horeca	7.3	6.5
Banken - verzekering	2.6	4
Vrije beroepen	38.3	18.4
Persoonsverzorging	11	1.9
Intellectuele diensten	4.8	8.5
Transport	1.2	3.5
Diensten ivm vervoer	0.5	3.3
Productie van goederen	2.2	4.7
Andere	2.3	3.8
Totaal	100	100

1.4. Vrouwelijke zelfstandige ondernemers naar aantal jaren zelfstandige activiteit

Bij de vrouwelijke zelfstandige ondernemers is de verhouding meer/minder dan 10 jaar als zelfstandige aan de slag ongeveer 52/48, bij de mannelijke ondernemers is dat 65/35. Ongeveer 16% van de vrouwelijke ondernemers zijn 'starters' (minder dan 3 jaar zelfstandige), bij de mannelijke zelfstandige ondernemers is dat ongeveer 9%.

Figuur 3: Zelfstandige ondernemers naar geslacht en aantal jaren zelfstandige activiteit (%)

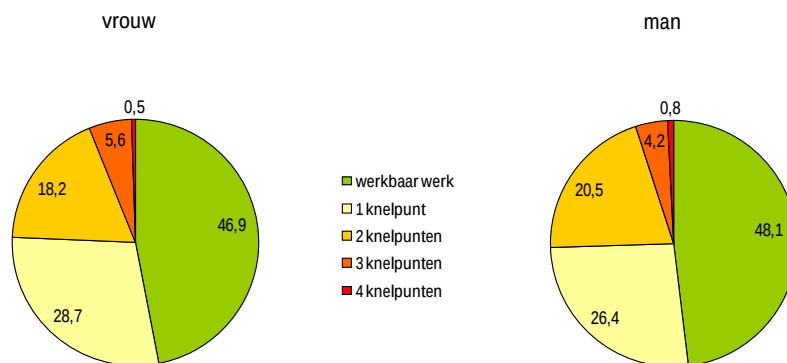
2. Werkbaarheidsgraad van vrouwelijke zelfstandige ondernemers

De werkbaarheidsgraad is als volgt gedefinieerd:

Het aandeel van de zelfstandige ondernemers met kwaliteitsvolle werk op het vlak van zowel werkstress, motivatie, leermogelijkheden als de werk-privébalans.

De werkbaarheidsgraad voor de vrouwelijke zelfstandige ondernemers bedraagt 49,6%. Dat betekent dat ongeveer de helft van de vrouwelijke zelfstandige ondernemers werk heeft waarvan het kwaliteitslabel 'werkbaar werk' kan worden toegekend. De overige vrouwelijke zelfstandige ondernemers worden met één of meerdere knelpunten geconfronteerd. De werkbaarheidsgraad voor de mannelijke zelfstandige ondernemers ligt op 48,1%.

Figuur 4: Procent van zelfstandige ondernemers (vrouw/man) met werkbaar werk -met (één of meerdere) werkbaarheidsknelpunten

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007 voor zelfstandigen, SERV-Stichting Innovatie & arbeid

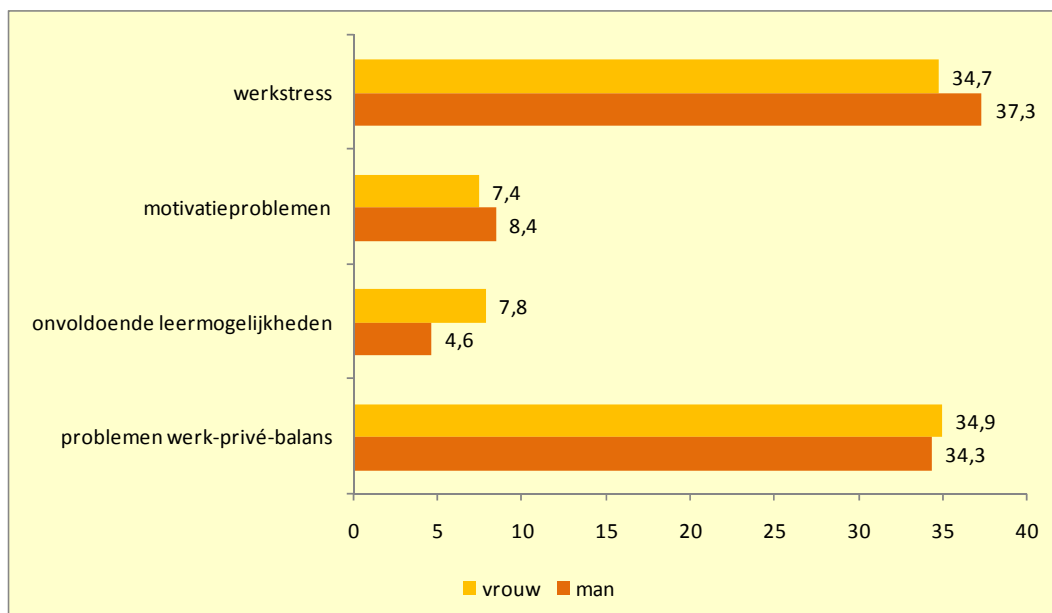
3. Werkbaarheidsknelpunten voor vrouwelijke zelfstandige ondernemers

In de werkbaarheidsmonitor staan vier facetten van kwaliteit van de arbeid centraal: werkstress, motivatie, leermogelijkheden en werk-privébalans:

- Werkstress geeft aan in welke mate (mentale) vermoeidheid door psychosociale arbeidsbelasting leidt tot spanningsklachten en verminderd functioneren.
- Motivatie duidt aan in welke mate zelfstandige ondernemers door de aard van het werk betrokken zijn op hun werk dan wel gedemotiveerd raken.
- 'Leermogelijkheden' belicht de kansen tot competentieontwikkeling: het gaat om de mate waarin zelfstandige ondernemers door de dagdagelijkse ervaring op de werkplek hun competenties al dan niet op peil kunnen houden en verder ontwikkelen.
- De werk-privébalans geeft aan in welke mate de taakeisen in de werksituatie al dan niet belemmerende effecten hebben op het handelen in de 'thuis'situatie.

Voor elk van de vier werkbaarheidsaspecten zijn grenzen bepaald die aangeven of de situatie al dan niet problematisch is. In de onderstaande grafiek tonen we voor elk van de vier werkbaarheidsaspecten voor welk aandeel van de vrouwelijke zelfstandige ondernemers de situatie problematisch is. We vergelijken deze cijfers met deze voor de mannelijke zelfstandige ondernemers.

Figuur 5: Werkbaarheidsknelpunten voor vrouwelijke zelfstandige ondernemers en mannelijke zelfstandige ondernemers (% van zelfstandige ondernemers)

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007 voor zelfstandige ondernemers, SERV-Stichting Innovatie & arbeid

Bij de zelfstandige ondernemers, of het nu mannen of vrouwen zijn, zien we eenzelfde patroon: werkstress en problemen om werk en privé te combineren zijn de belangrijkste werkbaarheidsknelpunten. Meer dan één op drie wordt ermee geconfronteerd. Motivatieproblemen of een gebrek aan leermogelijkheden is voor minder dan 1 op 10 een probleem. Op het vlak van leermogelijkheden is er wel een significant verschil tussen mannen en vrouwen. Van de vrouwelijke zelfstandige ondernemers heeft 7,8% onvoldoende leermogelijkheden en bij mannen 4,6%. Voor de andere werkbaarheidsknelpunten zijn de verschillen niet significant.

4. Werkbaarheidsrisico's voor vrouwelijke zelfstandige ondernemers

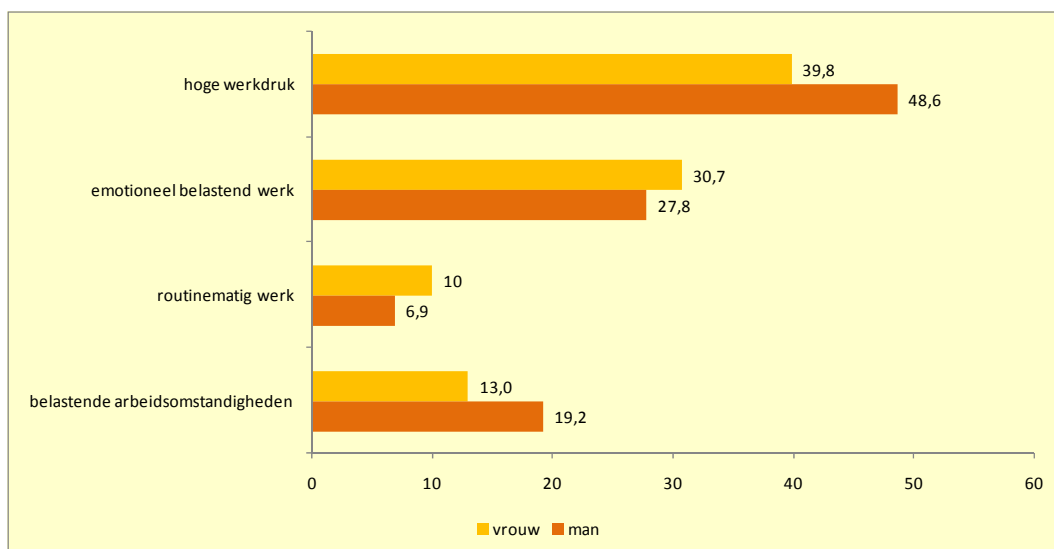
Eens men de omvang van de werkbaarheidsproblematiek in beeld gebracht heeft, komt uiteraard ook de vraag hoe werkbaarheidsproblemen ontstaan, wat werk werkbaar of onwerkbaar maakt. Het is immers pas door zicht te krijgen op de oorzaken van die problemen dat men ook weet waaraan gesleuteld moet worden om de werkbaarheid te verbeteren.

De Vlaamse werkbaarheidsmonitor peilt daarom ook naar de kernfactoren in de arbeidssituatie die de kwaliteit of werkbaarheid van werk bedreigen of bevorderen. Het gaat om vier werkaspecten die we hieronder kort omschrijven:

- **Werkdruk:** verwijst naar de belasting van werk in termen van kwantitatieve taakeisen zoals het werkvolume, het werktempo en de tijdslimieten die opgelegd worden.
- **Emotionele belasting:** belasting door contactwerk zoals les geven, het verzorgen van patiënten, het overtuigen van klanten of het aansturen van medewerkers. Emotionele belasting zou men de kwalitatieve kant van werkdruk kunnen noemen.
- **Afwisseling in het werk:** geeft aan in welke mate de arbeidstaken een zinvol geheel vormen, een creatieve inbreng vereisen en de vaardigheden en capaciteiten van de zelfstandige ondernemer benutten. Bij onvoldoende afwisseling spreken we over routinematig werk.
- **Arbeidsomstandigheden:** mate waarin men tijdens het werk te maken heeft met veiligheids- en gezondheidsrisico's zoals lawaaihinder, extreme temperaturen, gevaarlijke stoffen, lichamelijk zware taken, enz.

Ook voor deze vier werkbaarheidsrisico's zijn grenzen bepaald die aangeven of de situatie al dan niet problematisch is. In de onderstaande figuur tonen we voor elk van deze werkbaarheidsrisico's voor welk aandeel van de zelfstandige ondernemersgroep de situatie problematisch is. We vergelijken de cijfers voor mannen en vrouwen.

Figuur 6: werkbaarheidsrisico's voor vrouwelijke en mannelijke zelfstandige ondernemers (% van zelfstandige ondernemers)

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007 zelfstandige ondernemers, SERV-STV-innovatie & arbeid

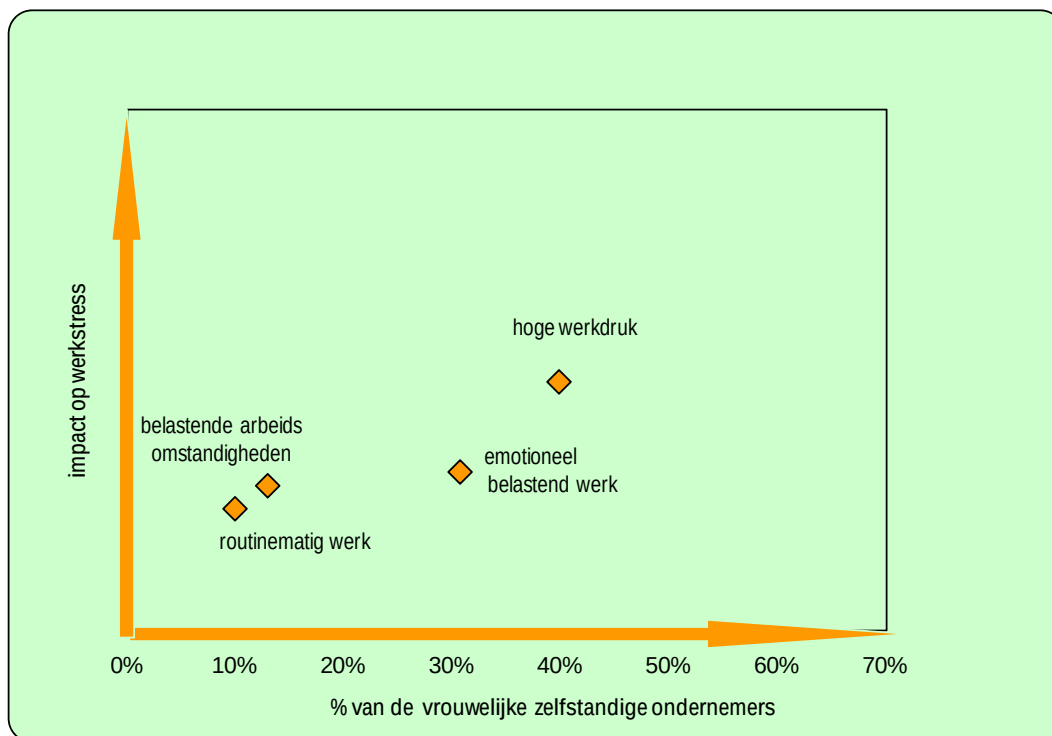
Hoge werkdruk (39,8%) en emotionele belasting (30,7%) vormen de twee belangrijkste risicofactoren voor de vrouwelijke zelfstandige ondernemers. Voor werkdruk is er een significant verschil met mannen. Verhoudingsgewijs zijn er minder vrouwelijke dan mannelijke zelfstandige ondernemers die te maken hebben met een hoge werkdruk (39,8% versus 48,6%). Van de vrouwelijke zelfstandige ondernemers heeft 10% te kampen met een routinematig werk en 13% werkt onder belastende arbeidsomstandigheden. Voor deze beide risicofactoren is het verschil

met mannen significant. Bij de mannelijke zelfstandige ondernemers heeft 6,9% te kampen met een routinematig werk en 19,2% werkt onder belastende arbeidsomstandigheden.

5. Risicoprofiel voor werkstress bij vrouwelijke zelfstandige ondernemers

Werkstress kan uiteraard allerlei oorzaken hebben. In de arbeidssituaties zijn verschillende risicofactoren voor werkstress. In de onderstaande grafiek wordt de 'ernstgraad' van vier werkbaarheidsrisico's in de arbeidssituatie geïllustreerd voor vrouwelijke zelfstandige ondernemers. Een risico is ernstiger naarmate er meer zelfstandige ondernemers mee geconfronteerd worden en er een grotere kans is dat de zelfstandige ondernemers door dit risico werkstressproblemen krijgen.

Figuur 7: problematische werkstress en risico's in de arbeidssituatie (vrouwelijke zelfstandige ondernemers) 2007

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007, SERV-Stichting Innovatie & arbeid

Leeswijzer: de figuur geeft de ernstgraad weer voor vier risicofactoren voor werkstress. Deze ernstgraad wordt door 2 elementen bepaald:

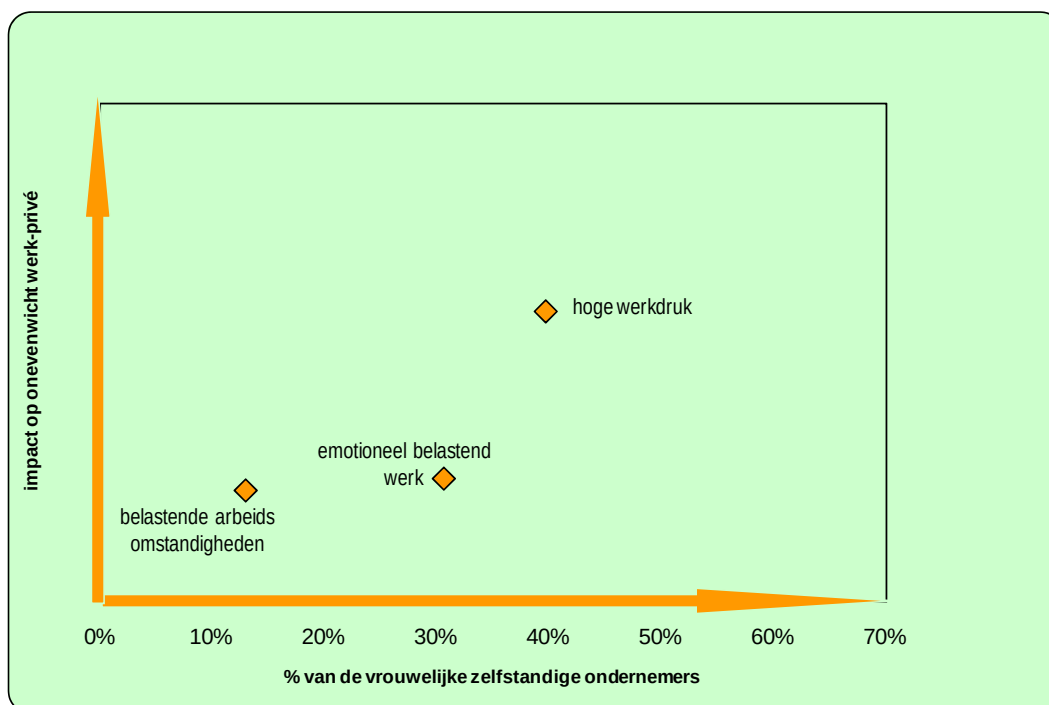
1. percentage vrouwelijke zelfstandige ondernemers dat met een risicofactor te maken heeft. Zo zijn er bij de vrouwelijke zelfstandige ondernemers meer die met hoge werkdruk dan met routinematig werk geconfronteerd worden.
2. impact van risicofactor. Zo ligt het werkstressrisico hoger bij hoge werkdruk dan bij routinewerk.

Hoge werkdruk is duidelijk de meest ernstige risicofactor voor werkstress. Hoge werkdruk komt bij de vrouwelijke zelfstandige ondernemer niet alleen vaak voor, maar het verhoogt ook aanzienlijk de kans op werkstress. Ongeveer 4 op 10 (39,8%) werkt onder hoge werkdruk. Verder valt op dat een ruime groep (30,7%) te maken heeft met emotioneel belastend werk. Ook dit is, in beperktere mate, een risicofactor voor werkstress.

6. Risicoprofiel voor werk-privé-balans-problemen bij vrouwelijke zelfstandige ondernemers

De hoge werkdruk is de belangrijkste risicofactor voor de werk-privé-balans. Deze risicofactor komt vaak voor (39,8%) en verhoogt daarenboven aanzienlijk het risico op een onevenwicht in de werk-privé-balans.

Figuur 8: problematisch werk-privé-balans en risico's in de arbeidssituatie (vrouwelijke zelfstandige ondernemer) 2007

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007, SERV-Stichting Innovatie & arbeid

Leeswijzer: de figuur geeft de ernstgraad weer voor vier risicofactoren voor onevenwicht in de werk-privé-balans. Deze ernstgraad wordt door 2 elementen bepaald:

1. *percentage vrouwelijke zelfstandige ondernemers dat met een risicofactor te maken heeft. Zo zijn er bij de vrouwelijke zelfstandige ondernemers meer die met hoge werkdruk dan met emotioneel belastend werk geconfronteerd worden.*
2. *impact van risicofactor. Zo ligt het risico op een onevenwicht in de werk-privé-balans hoger bij hoge werkdruk dan bij belastende arbeidsomstandigheden.*

Besluit

29,6% van de zelfstandige ondernemers in hoofdberoep is een vrouw. De gemiddelde leeftijd ligt iets lager dan die van de mannelijke zelfstandige ondernemers (41 versus 44 jaar). Bijna driekwart oefent een vrij beroep uit (38,3%) of is actief in de handel (23%) of 'persoonsverzorging' (11%).

Werkbaar werk houdt in dat je door het werk gemotiveerd wordt en voldoende kansen krijgt om bij te leren. Het houdt ook in dat je er niet overspannen van wordt en dat er ruimte blijft voor het gezin, vrienden en hobby's. Bij de helft (49,6%) van de vrouwelijke zelfstandige ondernemers zit dat goed, ze hebben kwaliteitsvol of werkbaar werk. Werkstress (34,7%) en problemen in de werk-privé-balans (34,9%) vormen de belangrijkste knelpunten. Op het vlak van motivatie en leermogelijkheden is het werk voor de overgrote meerderheid (meer dan 90%) ok. Op het vlak van leermogelijkheden is er een significant verschil tussen mannen en vrouwen. Van de vrouwelijke zelfstandige ondernemers heeft 7,8% onvoldoende leermogelijkheden en bij mannen 4,6%. Voor de andere werkbaarheidsknelpunten zijn de verschillen niet significant.

Niet alle vrouwelijke zelfstandige ondernemers worden in dezelfde mate met problemen geconfronteerd. De concrete arbeidssituatie bepaalt mee de werkbaarheid van het werk. In dat verband zijn er twee risicofactoren waar een groot deel mee te kampen krijgt: de werkdruk (39,8%) en de emotionele belasting (30,7%). Problemen op het vlak van afwisseling (10%) of belastende arbeidsomstandigheden (13%) komen minder vaak voor.

In het informatiedossier 'Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007. Indicatoren voor de kwaliteit van de arbeid op de Vlaamse arbeidsmarkt 2007' vindt u bijkomende informatie over de resultaten van de werkbaarheidsmonitor voor de zelfstandige ondernemers. Dit informatiedossier en ook alle andere informatie over de werkbaarheidsmonitor kan u raadplegen en gratis downloaden via www.serv.be/werkbaarwerk

De Vlaamse werkbaarheidsmonitor is een initiatief van de Vlaamse sociale partners en werd ontwikkeld door de Stichting Innovatie & Arbeid met de financiële steun van VIONA en het Europees Sociaal Fonds